

Орел Вікторія Анатоліївна,
аспірантка відділу теорії держави і права
Інституту держави і права імені
В. М. Корецького НАН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1474-1614>

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ З ЮРИДИЧНОЇ АРГУМЕНТАЦІЇ У СТУДЕНТІВ-ПРАВНИКІВ: КЛІНІЧНА МОДЕЛЬ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Стаття присвячена комплексному дослідженню процесу формування компетентності юридичної аргументації у студентів-правників у межах клінічної моделі освіти з опорою на досвід провідних університетів Західної Європи. Актуальність дослідження зумовлена стратегічними цілями реформування вищої юридичної (правничої) освіти в Україні, що передбачає посилення практичного складника навчання та впровадження клінічних дисциплін як обов'язкового елементу освітніх програм. Авторка обґрунтовує тезу про те, що в умовах динамічних змін правової реальності та зростаючих вимог до якості юридичних послуг здатність до переконливої юридичної аргументації є невід'ємною фаховою компетентністю сучасного правника, яка об'єднує критичне мислення, аналіз фактів і норм права, а також вміння будувати логічно обґрунтовану правову позицію.

У статті розкривається концептуальний зміст клінічної моделі освіти як практико-орієнтованого методу «навчання через дію» (learning by doing), що передбачає активну участь студентів у консультуванні реальних клієнтів під наглядом викладачів і практикуючих юристів, складанні правових висновків і процесуальних документів, участі в симуляційних судових процесах. На основі порівняльного аналізу встановлено специфіку клінічних моделей у різних країнах: у Великій Британії акцент робиться на Mooting (моделюванні судових процесів) і тьюторіальній системі навчання (Кембриджський, Оксфордський, Нортумбрійський університети), у Нідерландах – на роботі у студентських юридичних фірмах і засіданнях перед реальними суддями (Амстердамський, Утрехтський університети), у Німеччині – на спеціалізованих Refugee Law Clinics і турнірах з імітації усних слухань «Move Moot», в Іспанії – на сервісному навчанні (Aprendizaje-Servicio) з реальними кейсами у взаємодії з НУО і органами публічної влади. Особливо розглянуто моделі Італії та Норвегії, де студентські клініки набувають форму стратегічного правозахисного моніторингу та надання правової допомоги «в полі».

Значну увагу приділено методу IRAC (Issue – Rule – Application – Conclusion) як універсальному інструменту структурування правового аналізу та формування навичок як усної, так і письмової юридичної аргументації. Підкреслено роль аудиторного компоненту юридичної клініки – інтерактивних методик, рольових ігор, дискусій на основі казусів та індивідуального наставництва – у забезпеченні комплексного розвитку аргументаційних компетентностей.

За результатами дослідження авторка формулює висновок про те, що ефективно формування компетентності юридичної аргументації забезпечується через інституціоналізацію клінічної освіти як обов'язкового елементу навчальних програм, поєднання live-client clinics, Moot Courts і структурованих методик правового аналізу. Окреслено перспективи застосування виявленого досвіду в Україні: нормативне закріплення клінічної практики як кредитного складника освітніх програм, розвиток спеціалізованих юридичних клінік, адаптація методик аргументації до вітчизняної судової практики та посилення міждисциплінарної підготовки з акцентом на практичні навички правового мислення і професійної комунікації.

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетентність, правник, юридична аргументація, юридична клініка, клінічна модель освіти, Moot Courts, метод IRAC, реформа юридичної (правничої) освіти.

Постановка проблеми. У сучасному юридичному середовищі професійна успішність юриста визначається не лише рівнем знання права, а насамперед сформованістю комплексу практичних і когнітивних навичок, серед яких чільне місце посідає здатність до юридичної аргументації. Ефективна комунікація, аналітичне мислення, вміння працювати з інформацією, вирішувати складні правові проблеми, вести переговори та дотримуватися професійної етики є невід’ємними складниками сучасної правничої діяльності. В умовах динамічних змін правової реальності та зростаючих вимог до якості юридичних послуг саме інтеграція цих навичок у процесі професійної підготовки визначає здатність майбутнього юриста не лише застосовувати норми права, а й переконливо обґрунтовувати власну правову позицію [1].

Незважаючи на це, традиційна теоретична модель навчання майбутніх правників часто демонструє диспропорцію між теоретичною та практичною базами: випускники правничих шкіл, володіючи енциклопедичними знаннями, відчують брак практичних навичок, зокрема вміння будувати переконливу юридичну аргументацію, вести публічний дискурс, здійснювати ефективне консультування та складати процесуальні документи [2, с. 43].

Подолання цього розриву є стратегічною ціллю реформування вищої юридичної (правничої) освіти в Україні. Концепція реформи юридичної (правничої) освіти включає Стратегічну ціль 5 «Правничі школи забезпечують набуття здобувачами вищої юридичної (правничої) освіти належного рівня прикладних практичних навичок та вмінь». Досягнення цієї цілі, серед іншого, передбачає: «сприяння розвитку юридичних клінік у вигляді окремих структурних підрозділів закладів вищої освіти та впровадженню в освітні програми з права навчальних курсів з юридичної клінічної практики» [3].

У цьому контексті вивчення передового досвіду університетів Західної Європи, які успішно поєднують теоретичні курси з обов’язковою клінічною практикою, моделюванням судових засідань та методами правового аналізу, стає вкрай важливим для формування конкурентоспроможних українських правників нової генерації [4, с. 190].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання клінічної юридичної освіти та формування компетентностей з юридичної аргументації майбутніми правниками висвітлені у роботах Л. Бугатті (L. Bugatti), К. Бартолі (C. Bartoli), О. Грицан, В. Кацідима, М. Кравчука, Т. Кучеренко, Ю. Матвєєвої, Н. Міловської, А. Полякова, М. Томошека (M. Tomoszek) та ін.

У наших попередніх наукових розвідках обстоюється думка, що аргументація є обов’язковою компетентністю випускника спеціальності 081 Право / D8 Пра-

во, яка передбачає здатність обґрунтовано формулювати, захищати та критично аналізувати правові позиції, використовуючи логічні конструкції, факти та докази. Вона являє собою вербальну, соціальну та раціональну діяльність, спрямовану на переконання логічного критика в прийнятності певної точки зору через систему аргументів, що підтверджують або спростовують висунуту тезу [5, с. 177].

Ю. Матвеева аналізує значення дебатів та ігрових судових процесів (Moot Courts) як найкращих способів вдосконалення навичок публічного дискурсу. Вчена наголошує на ролі юридичних клінік у застосуванні методу IRAC, що допомагає студентам логічно структурувати правовий аналіз.

Студенти навчаються працювати в малих групах (тьюторіалах), самостійно готуючи письмові есе та захищаючи свою правову позицію перед викладачем. У західній освітній традиції для побудови аргументації активно застосовується метод IRAC (Issue – питання, Rule – правило, Application – аналіз, Conclusion – висновок), який дає змогу чітко структурувати правовий аналіз як в усній, так і в письмовій формі [6, с. 100].

Компаративний аналіз регулювання юридичних клінік у Європейському Союзі здійснив А. Поляков. Він зазначає, що в Німеччині, Італії, Іспанії, Нідерландах та інших європейських країнах клініки активно інтегруються в освітній процес, працюючи із соціально вразливими групами (біженцями, іноземцями) і розвиваючи у студентів навички управління конфліктами та правової аргументації [7].

В. Кацідим, аналізуючи бакалаврські програми топових університетів Європи, виокремлює практико-орієнтованість, а саме функціонування клінік, моделювання судів (Mooting) та роботу в малих групах (тьюторіалах), де студенти захищають власні письмові аргументи [4, с. 192].

Глобальний погляд на рух клінічної освіти в Європі міститься у звітах та статтях К. Бартолі (С. Bartoli) [8] та М. Томошека (М. Tomoszek) [9], які розглядають перехід Західної Європи до активного впровадження клінічних програм як відповідь на вимоги Болонського процесу та необхідність підвищення академічної якості.

М. Кравчук та О. Грицан стверджують, що юридичні клініки є найбільш ефективним способом подолання розриву між теорією та практикою. Вони наголошують на необхідності зробити дисципліни з клінічної практики обов'язковим, а не вибірковим елементом навчальних планів [2, с. 43].

Соціальне та освітнє призначення клінік також деталізує Н. Міловська, відстоюючи думку, що робота з реальними клієнтами формує стійкі практичні навички правозастосування у студентів [10, с. 145].

Водночас, попри значний науковий доробок, **процес формування саме компетентності юридичної аргументації у межах клінічної освіти залиша-**

ється недостатньо концептуалізованим, що зумовлює необхідність його системного дослідження.

Метою статті є дослідження процесу формування компетентності юридичної аргументації у студентів-правників у межах клінічної моделі освіти на основі узагальнення досвіду університетів Західної Європи, а також визначення перспектив її застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу. У сучасній юридичній освіті та науці формування компетентності з юридичної аргументації невіддільне від інноваційних методів навчання, серед яких провідне місце посідає клінічна модель освіти.

Юридична аргументація розглядається як процес і результат логічного та мовного обґрунтування істинності (правильності) фактів та переконання в прийнятності сукупності аргументів стосовно юридично значущого питання, що виникає в процесі практичної юридичної діяльності [11]. Це фахова компетентність, яка дає змогу правнику формулювати переконливі доводи, брати участь у публічному дискурсі та знаходити компромісні рішення [6].

Зі свого боку, клінічна модель освіти – це практико-орієнтований метод навчання (*learning by doing*), який переносить акцент із пасивного засвоєння теорії на активну участь студентів у вирішенні реальних життєвих ситуацій, консультуванні клієнтів під наглядом викладачів та практикуючих юристів, написанні правових висновків та складанні процесуальних документів [13].

Хоча клінічний рух початково набув стрімкого поширення у країнах Центральної та Східної Європи в 1990-х роках, країни Західної Європи довгий час залишалися більш консервативними. Однак Болонський процес, який стимулював мобільність і конкуренцію, а також зростаюча потреба ринку праці у практико-орієнтованих фахівцях, призвели до стрімкого розвитку клінічної освіти в західноєвропейських університетах [8; 12].

Підготовка студентів у юридичних клініках до роботи з реальними клієнтами здійснюється через поєднання практичного досвіду та методів інтерактивного навчання. Серед них – дискусії на основі конкретних «казусів», «мозкові штурми», рольові ігри, засновані на матеріалах реальних справ, консультування і навчання студентів викладачами та практикуючими юристами в індивідуальному порядку, надання безпосередньої правової допомоги клієнтам. Важливим елементом є аудиторний компонент, у межах якого за допомогою інтерактивних методик формуються професійні навички: інтерв'ювання, консультування клієнтів, аналіз справ, ведення переговорів, юридичне письмо, усна аргументація та дотримання професійної етики. Такий підхід передбачає не механічне засвоєння знань, а їх активне конструювання студентами через вирішення кейсів, гіпотетичних ситуацій і проблемних завдань, що часто мають дискусійний характер і кілька можливих рішень. Водночас ефективність навчання забезпечується попе-

реднім наданням необхідної теоретичної бази, різноманітністю методів роботи та постійною інтеграцією практичних вправ, спрямованих на розвиток навичок прийняття рішень і професійного мислення [14].

Концепт західноєвропейської клінічної моделі (університети Великої Британії, Нідерландів, Німеччини, Іспанії, Італії) полягає в інтеграції юридичних клінік (live-client clinics), симуляцій судових процесів (Moot Courts) та методик правового аналізу в навчальні плани для забезпечення конкурентоспроможності випускників.

Велика Британія. У провідних британських університетах, а саме Кембриджському університеті (University of Cambridge), Оксфордському університеті (University of Oxford), Університетському коледжі Лондона (University College London), Нортумбрійському університеті (Northumbria University), формування навичок юридичної аргументації невіддільне від методології Mooting (моделювання судових процесів) та клінічної практики [4, с. 192].

До прикладу, в Оксфордському університеті бакалаврський курс «Право» (Юриспруденція) (Law (Jurisprudence)) орієнтований не лише на засвоєння знань, а передусім на формування здатності до самостійного мислення та побудови юридичної аргументації. Освітній процес передбачає систематичну роботу з першоджерелами – судовою практикою та нормативними актами, що сприяє розвитку навичок аналізу складної правової інформації та її критичного осмислення. Особливий акцент робиться на здатності студентів не лише розуміти зміст правових норм, але й оцінювати їх обґрунтованість, доцільність та можливі альтернативи. Причому юридична аргументація розглядається як центральний елемент професійної підготовки юриста, що виходить за межі простого запам'ятовування матеріалу і передбачає вміння творчо та логічно застосовувати право. Ефективність такого підходу забезпечується, зокрема, через індивідуалізовані форми навчання (тьюторіали), які створюють умови для інтенсивного розвитку навичок формулювання, обґрунтування та захисту правової позиції [15].

У Нортумбрійському університеті робота в «Студентському юридичному офісі» ([Student Law Office](#)) є обов'язковим кредитним модулем на останньому курсі, що гарантує високий рівень практичної підготовки [16].

Нідерланди. Університети Нідерландів, як-то Амстердамський університет (Universiteit van Amsterdam), Утрехтський університет (Universiteit Utrecht), Лейденський університет (Universiteit Leiden), демонструють інтегрований підхід.

Наприклад, в Амстердамському університеті бакалавранти двічі на тиждень працюють в «Амстердамській юридичній фірмі» ([Amsterdam Law Firm](#)), де аналізують справи, складають позовні заяви та виступають в імітаційних судових процесах [17].

В Утрехтському університеті студенти бакалаврської програми «Право» (Rechtsgeleerdheid) беруть участь у симуляційних засіданнях перед реальними

суддями та проходять стажування у правозахисних інституціях. Це забезпечує потужний розвиток навичок публічного захисту правової позиції [18].

Німеччина. Розвиток юридичних клінік у Німеччині значно прискорився після законодавчих змін 2008 року (передусім мається на увазі Закон про юридичні послуги – RDG), які давали змогу студентам надавати правові консультації під наглядом кваліфікованих адвокатів. Особливо потужним є рух Refugee Law Clinics (Клініки права біженців), які діють в університетах Гісена (**Universität Gießen**), Гамбурга (**Universität Hamburg**), Кельна (**Universität zu Köln**), Берліна (**Universität Berlin**) тощо [19]. Працюючи зі справами мігрантів та шукачів притулку, німецькі студенти не лише вчать юридичній аргументації, а й проходять спеціалізовані тренінги і турніри, як-от «Move Moot» (моделювання усних судових слухань у сфері міграційного права) [8].

Франція, Італія, Іспанія. У Сорбонні (Université Sorbonne), Університеті Лілля (Université de Lille), Болонському університеті (Università di Bologna), Мадридському університеті Карлоса III (Universidad Carlos III de Madrid) юридичні клініки мають виражену соціальну (pro bono) та правозахисну спрямованість. Студенти навчаються будувати багаторівневу аргументацію з використанням норм європейського та міжнародного права, захищаючи вразливі верстви населення. В Іспанії студенти отримують оцінки за спеціальними критеріями, які враховують їхню здатність до правового аналізу та переконання [7].

Наприклад, у Мадридському університеті Карлоса III у межах програми підготовки бакалавра права юридична клініка функціонує на засадах сервісного навчання (Aprendizaje-Servicio, ApS), що передбачає поєднання освітнього процесу з наданням суспільно корисних послуг. Такий підхід ґрунтується на активному та автономному залученні студентів до роботи з реальними кейсами у співпраці з неурядовими організаціями, фондами та органами публічної влади, які підтримують соціально вразливі групи населення. Методологія ApS забезпечує відхід від традиційної лекційно-орієнтованої моделі навчання та формує середовище практичного засвоєння знань у реальних соціально-правових контекстах. У межах клінічної діяльності студенти набувають професійних компетентностей, як-то здатність застосовувати правові знання на практиці, формулювання та захист юридичних аргументів, здійснення правового аналізу і вирішення складних проблем, а також ефективна комунікація як із фаховою, так і з нефаховою аудиторією. Водночас значна увага приділяється розвитку загальних компетентностей – аналітичного мислення, навичок роботи з джерелами, письмової та усної юридичної мови, а також етичної відповідальності та соціальної чутливості. Освітній процес організований у формі командної роботи, наставництва з боку викладачів і практиків та реалізації різнопрофільних клінічних проєктів (у сфері прав людини, недискримінації, публічного права, соціального розвитку тощо),

що забезпечує комплексне формування аргументаційної компетентності в умовах реальної юридичної практики [20].

Аналіз праць К. Бартолі (С. Bartoli) щодо досвіду італійського клінічного руху (зокрема університетів Риму, Турина, Флоренції, Мілану) дає змогу виокремити специфічну модель формування компетентності з юридичної аргументації. Зважаючи на законодавчі обмеження щодо обов'язкового адвокатського представництва в судах Італії, студенти не мають змоги самостійно виступати в судових засіданнях. Тож італійські клініки компенсують це залученням здобувачів до проєктів стратегічного судочинства та правозахисного моніторингу (наприклад, у сфері прав мігрантів та біженців). Студенти відточують навички письмової та аналітичної аргументації, досліджуючи «живе право» (living law), аналізуючи рішення мирових суддів та розробляючи правові позиції, які трансформують індивідуальні проблеми вразливих клієнтів у суспільно значущі прецеденти [21].

Окремої уваги заслуговує досвід *Норвегії*. В Університеті Осло (Universitetet i Oslo) клініка [Jussbuss](#) діє з 1970-х років як студентська ініціатива, що надає правову допомогу «в полі», вимагаючи від здобувачів уміння миттєво генерувати аргументи в нешаблонних ситуаціях [22].

На основі узагальнення досвіду університетів Західної Європи встановлено, що ефективне формування компетентності юридичної аргументації забезпечується через інституціоналізацію клінічної освіти як обов'язкового елементу навчальних програм, інтеграцію методів моделювання судових процесів (Moot Courts), застосування структурованих підходів до правового аналізу (зокрема IRAC), а також системну роботу студентів з реальними кейсами у форматі live-client clinics. Перспективи застосування цього досвіду в Україні полягають у нормативному закріпленні клінічної практики як кредитного складника освітніх програм, розвитку спеціалізованих юридичних клінік, адаптації західноєвропейських методик аргументації до національної судової практики та доказової бази, а також посиленні міждисциплінарної підготовки студентів-правників з акцентом на практичні навички професійної комунікації та правового мислення.

Висновки. Юридична аргументація є невід'ємною фаховою компетентністю сучасного правника, яка об'єднує критичне мислення, здатність аналізувати факти, застосовувати норми права та переконливо відстоювати власну позицію.

1. Юридичні клініки виступають найбільш ефективним освітнім майданчиком для формування аргументаційних навичок, оскільки забезпечують перехід від теоретичного навчання до практичного вирішення реальних правових конфліктів в умовах соціальної та етичної відповідальності.

2. Досвід університетів Західної Європи (Великої Британії, Нідерландів, Німеччини, Італії, Іспанії та ін.) свідчить про ефективність інтеграції методів Moot

Courts, роботи в реальних юридичних клініках (live-client clinics) та застосування структурних методик (на кшталт IRAC) в обов'язкових навчальних планах.

3. З огляду на вимоги реформи юридичної освіти в Україні подальші дослідження доцільно спрямувати на розробку механізмів обов'язкового включення навчальних дисциплін з клінічної практики та юридичного письма до бакалаврських програм вітчизняних ЗВО, запозичуючи досвід інституціоналізації та спеціалізації клінік Західної Європи.

4. Перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямі мають зосередитися на: (1) розробці дієвих механізмів законодавчої та локально-університетської інституціоналізації юридичних клінік як обов'язкового (кредитного) складника навчальних планів бакалаврських та магістерських програм в Україні за прикладом провідних європейських університетів; (2) адаптації західноєвропейських методик навчання аргументації для роботи з вітчизняною доказовою базою та судовою практикою.

Список використаних джерел

1. The 10 most important skills for a lawyer. URL: <https://www.esade.edu/beyond/en/skills-lawyers/> (дата звернення: 10.04.2026).
2. Кравчук М. В., Грицан О. А. Юридична клінічна освіта як ефективний спосіб підготовки правників. *Актуальні проблеми правознавства*. 2021. Вип. 2. С. 42–48. DOI: 10.35774/app2021.02.042. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprpr_2021_2_8
3. Концепція реформи юридичної (правничої) освіти (проект). *Комітет Верховної ради України з питань правової політики*. URL: <https://kompravpol.rada.gov.ua/uploads/documents/34815.pdf> (дата звернення: 11.04.2026).
4. Кацідим В. Юридична освіта в європейських університетах: компаративний аналіз бакалаврських освітніх програм. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2025. Вип. № 3(84). С. 188–199. DOI: <https://doi.org/10.28925/2412-0774.2025.3.15>
5. Орел В. Юридична аргументація у процесі вивчення історико-правових дисциплін: інноваційні підходи у підготовці майбутніх правників в контексті реформи юридичної (правничої) освіти. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2025. Т. 12, № 1(45). С. 173–184. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2025.45.173>
6. Матвеева Ю. І. Дебати та юридична аргументація: значення в освітньому процесі майбутніх правників. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2023. № 1. С. 95–102. DOI: <https://doi.org/10.31558/2786-5835.2023.1.1.12>
7. Поляков А. О. Порівняльно-правовий аналіз регулювання діяльності юридичних клінік в країнах Європейського Союзу. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Право»*. 2024. Вип. 40. С. 350–358. DOI: <https://doi.org/10.34142/23121661.2024.40.41>
8. Bartoli C. Legal clinics in Europe: for a commitment of higher education in social justice. *Diritto & Questioni Pubbliche*. 2016. Special issue. URL: https://www.dirittoquestionipubbliche.org/page/2016_nSE_Legal-clinics-in-Europe/DQ_2016_Legal-Clinics-in-Europe_specialissue.pdf (дата звернення: 14.04.2026).
9. Tomoszek M. The Growth of Legal Clinics in Europe – Faith and Hope, or Evidence and Hard Work? *International Journal of Clinical Legal Education*. 2014. Vol. 21, № 1. P. 93–102. DOI: <https://doi.org/10.19164/ijcle.v21i1.13>
10. Міловська Н. В. *Юридичні клініки у системі практичної підготовки фахівців у галузі права. Нове українське право*. 2021. № 4. С. 144–150. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.4.22>

11. Методичні матеріали. Методичні рекомендації. Стандарти вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів зі спеціальності 081 «Право». Київ: USAID. 2022. 46 с.
12. Bugatti L. Legal clinics as a leading force for changes in legal education. *Roma Tre Law Review*. 2023. № 1. P. 21–42. DOI: 10.13134/2704-9043/1-2023/2.
13. Кучеренко Т. М. Формування юридичною клінікою правової культури та її вплив на професійну ідентичність студента-правника. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2023. № 1. С. 86–95. DOI: 10.31558/2786-5835.2023.1.1.11.
14. Pursuing the Public Interest. A Handbook for Legal Professionals and Activists / E. Rekosh, K. A. Buchko, V. Terzieva (eds.). Columbia Law School. New York, 2001. URL: <https://www.pilnet.org/wp-content/uploads/2020/04/Pursuing-the-Public-Interest-Article.pdf> (дата звернення: 12.04.2026).
15. Law (Jurisprudence). University of Oxford. URL: <https://www.ox.ac.uk/admissions/undergraduate/courses/course-listing/law-jurisprudence> (дата звернення: 15.04.2026).
16. Student Law Office. *Northumbria University*. URL: <https://www.northumbria.ac.uk/study-at-northumbria/planning-your-career/services-for-employers/connect-with-our-students/projects/student-law-office/> (дата звернення: 15.04.2026).
17. Amsterdam Law Firm. *Universiteit van Amsterdam*. URL: <https://amsterdamlawfirm.nl/> (дата звернення: 15.04.2026).
18. Rechtsgeleerdheid: Studieprogramma. *Universiteit Utrecht*. URL: <https://www.uu.nl/bachelors/rechtsgeleerdheid-utrecht-law-college/studieprogramma> (дата звернення: 15.04.2026).
19. Refugee Law Clinics: website. URL: <https://home.refugeelawclinics.de/> (дата звернення: 15.04.2026).
20. Law Clinic (14082). Universidad Carlos III de Madrid. URL: <https://aplicaciones.uc3m.es/cpa/generaFicha?est=321&plan=507&asig=14082&idioma=2> (дата звернення: 15.04.2026).
21. Bartoli C. The Italian legal clinics movement: Data and prospects. *International Journal of Clinical Legal Education*. 2015. Vol. 22, № 2. P. 213–229. DOI: <https://doi.org/10.19164/ijcle.v22i2.427>
22. Jussbuss. URL: <https://foreninger.uio.no/jussbuss/> (дата звернення: 15.04.2026).

Viktoriiia Orel. Developing competence in legal argumentation among law students: the clinical education model in Western European Universities

The article presents a comprehensive study of how competence in legal argumentation is developed among law students within the clinical legal education model, drawing on the experience of leading Western European universities. The relevance of the study is determined by the strategic goals of reforming higher legal education in Ukraine, which include strengthening the practical component of legal training and introducing clinical disciplines as a mandatory element of educational programmes. The author substantiates the argument that, in the context of the rapidly changing legal landscape and growing demands for the quality of legal services, the ability to construct persuasive legal arguments constitutes an indispensable professional competence of a modern lawyer – one that integrates critical thinking, factual and normative analysis, and the capacity to build a logically justified legal position.

The article reveals the conceptual content of the clinical education model as a practice-oriented method of learning by doing, which involves the active participation of students in advising real clients under the supervision of academic staff and practising lawyers, drafting legal opinions and procedural documents, and taking part in simulated court proceedings. Based on a comparative analysis, the specific features of clinical models in different countries are identified. In the United Kingdom, the emphasis is placed on Mooting and the tutorial system of instruction at Oxford, Cambridge, and Northumbria. In the Netherlands, training is organised around work in student law firms and hearings before real judges at the universities of Amsterdam and Utrecht. In Germany, particular significance is attached to specialised Refugee Law Clinics and oral advocacy competitions such as the Move Moot tournament. In Spain, the service-learning approach (Aprendizaje-Servicio) is applied, integrating real casework in partnership with non-governmental

organisations and public authorities. The models of Italy and Norway are examined separately, where student clinics take the form of strategic public interest litigation monitoring and the provision of direct legal assistance in the field.

Considerable attention is devoted to the IRAC method (Issue – Rule – Application – Conclusion) as a universal tool for structuring legal analysis and developing both oral and written legal argumentation skills. The article highlights the role of the classroom component of the legal clinic – interactive techniques, role-play exercises, case-based discussions, and individual mentoring – in ensuring the comprehensive development of argumentation competences. The significance of institutional structures such as the Student Law Office at Northumbria University, the Amsterdam Law Firm, and the Jussbuss initiative at the University of Oslo is analysed as examples of effective integration of clinical practice into the formal educational process.

The findings of the study lead the author to conclude that effective competence-building in legal argumentation is ensured through the institutionalisation of clinical education as a mandatory component of law school curricula, combined with the use of live-client clinics, Moot Courts, and structured legal analysis methodologies. The article outlines prospects for applying the identified experience in Ukraine, including the normative entrenchment of clinical practice as a credit-bearing component of educational programmes, the development of specialised legal clinics, the adaptation of argumentation methodologies to domestic judicial practice and evidentiary frameworks, and the enhancement of interdisciplinary training with an emphasis on practical legal reasoning and professional communication skills.

Keywords: competence-based approach, competence, lawyer, legal argumentation, legal clinic, clinical education model, Moot Courts, IRAC method, legal education reform.

Дата першого надходження статті до видання: 18.04.2026 р.
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 29.04.2026 р.

УДК 340

DOI 10.31558/2786-5835.2026.1.2.10

Остан'як Микола Михайлович,
завідувач Юридичної клініки,

доктор філософії (PhD) зі спеціальності 081 Право,
викладач кафедри теорії та історії держави і права,

Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2224-6055>

Костів Іван Ярославович,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного права

Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-7464-8999>

ЮРИДИЧНА КЛІНІКА ЯК ІНСТИТУТ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Стаття присвячена дослідженню ролі юридичних клінік як інституційного механізму формування правової культури суспільства в умовах воєнного стану в Україні. Проаналізовано теоретико-правові засади функціонування юридичних клінік, їх правопросвітницьку функцію та вплив на рівень правової свідомості громадян. Досліджено особливості трансформа-